

110

DE IURAE
LUSITANO

TOMUS PRIMUS

IN TRES UTILES TRACTATUS DIVISUS

I. DE GRAVAMINIBUS

II. De Securitate

DE INQUISITIONIBUS

DEUS UNIVERSIS JURUM PRINCIPALIS ARTIS ET
IUS SCIENTIARUM DE IURIS

AUCTORE

MATHÆO HOMEM

LEITAM

Magister Barchinensis Curia Prædicta
Magister Inquisitionis Comitatus
Magister Imperialis

CONIMBRICÆ

ALEXANDRUM DE OLIVEIRA

ANNO MDCCLXXII

Comitatus Imperialis

Imperialis

N-E

7

23

88
1913-1914

DE JURE ^{15.00}
LUSITANO
TOMUS PRIMUS

IN TRES UTILES TRACTATUS DIVISUS.

1. DE GRAVAMINIBUS.

2. De Securitibus.

3 DE INQUISITIONIBUS.

OPUS UNIVERSIS JURIIUM PROFESSORIBUS UTILE, ET IN
foro versantibus maximè necessarium.

AUCTORE

MATHÆO HOMEM

LEITAM

Olim Bracharensis Curiae Primatialis Senatore nunc Sanctae Inquisitionis Conimbricensis consultore Deputato postea Inquisitore.

De Jure Rebelles Mayas

De Jure *De Jure*

CONIMBRICÆ.

Apud FRANCISCUM DE OLIVEYRA Univerſ. Typ.

Año Dñi M.DCCXXXVI.

Cum Facultate Superiorum.

S. Rayoso of 6^a

FACULDADE DE DIREITO

BIBLIOTECAS

20.149

DE JURE
LUSTITANO

TOMUS PRIMUS

IN TRES UTILES TRACTATUS DIVISUS

I. DE GRAVAMINIBUS

II. De securitibus

III. DE INQUISITIONIBUS

OPUS UNIVERSIS JURUM PROFESSORIBUS UTILE ET IN

OTO VETUSTISSIMO MAXIME NECESSARIUM

AUCTORE

MATTHAEO HOMEM

LEITAM

Obm Brachmanni Curia Primariae Legatorum anno 2000

Die Inquisitionis Generalis in confessorio Punito

postea Inquisitor

Handwritten signature

Handwritten signature
De de de de de de

COMIMBRICA

Apud FRANCISCUM DE OLIVEIRA Univ. Typ.

ANNO DNI MDCCLXXVII

Confessarius Superiorum

REPUBLICA DE BRITO
1911
20.1.19

AD LECTOREM.

NON pauca, Lector Nobilissime hujus libelli edendi propositum avertabant, quippe qui rectè agnoscimus librorum scriptiones altiore juris prudentiam, maioremque nostra ingenij dexteritatem desiderare. At tenuitatem nostram supplebunt quodammodò iunge studium, & plena consideratio, quæ adhibuimus ad scribendum hunc Juris Lusitani Tomum primum, quem sic inscripsimus, quia tractatus in eo contenti, Ordinationis Nostræ Jure tantum constat, ad jus commune, cæterarumque Provinciarum leges, statuta, vel consuetudines, in his ferè silent. Tractatus quoque eisdem ex eo elegimus, quia in illis, & aliis (qui Deo dante, Tomum secundum conficiet) Nostratum scriptorum explicatio deficit; cum tamen materia difficilis sit, & quotidiana.

Hinc, & quia in iis, quæ de jure discussimus, semper ferè à communi recessimus, non licuit multa allegatione opus exornare. At in illis, quæ vulgaria sunt, & indubitata, allegatione copiosa uti, indignum judicamus.

Neque tamen à receptis sententiis temerè recessimus. sed continuo studio, & longa præmissa consideratione, quibus adhibitis, non solum iustè, sed necessario à communi, quæ falsa videntur discendum existimamus, & alibi Deo dante, probabimus. Quanvis enim fateamur ingenuè maximam esse multorum auctoritatem, certum est tamen, posse (ut aliàs ratiocinatur Justinianus) unius, & deterioris sententiam, & multos, & maiores, aliqua in parte superare. Et in Evangelio legi: plura Dominum abscondisse à prudentibus, & sapientibus, & revalasse ea parvulis.

Prolixe aliquos juris articulos tractavimus, pluraque circa illos faciemus verba, non enim aliàs potuimus omnia explicare, & maluimus fastidiosi esse illis, qui impacienter resolutionem, non rei cognitionem quærunt, quam juris Philosophiæ amatoribus defectuosi videri, & tamen pro illis qui resolutiones desiderant, brevi compendio collectiones adjicimus.

Scripta nostra Sanctæ Matris Ecclesiæ, & sapientiorum correctioni libenter subjicimus. Valle.

DOCTOR

DOCTOR JOSEPHUS

DE ABREU BACELAR,

CONIMBRICENSIS EPISCOPATUS TAM IN TEMPORALI-
bus, quam in Spiritualibus Generalis Vicarius, &c. Auctori ami-
citia sibi conjunctissimo.

S. P. D.

*H*OS feracissimi ingenij fructus, Vir Sapientissime, matu-
rissimos judico, quippe qui recte agnosco, non paucis retro
annis jam ortos; quando enim in literaria malitia Commo-
litiones, apud gravissimum Bracharensem Senaturn exer-
cebamur, jam inter alia, de Jure Lusitano operi (quod
felix faustumque sit) incumbebas. Cumque iterum opta fors nos loco
isto conjunxerit, idem opus jam auctum, & expolitum agnovi. At quan-
vis sepius orarem, imò intimæ amicitie licentia monerem, ne diutiùs ex-
pectatam differres editionem: tu tamen respondere consuevisti, te ma-
gis discendi, quam docendi animo hæc scripsisse. Adjeci tandem te Lu-
sitani officio non fungi, dum de Jure Lusitano librum suppressere. Ac-
quievisti tandem justis præcibus. Ende Jure Lusitano tractatum habe-
mus Tibi graculor meo, & Lusitaniæ nomine, cujus speciales leges, &
consuetudines antea confusas, & sensu ignotas, clarissimo illustras
tractu, quem singularibus de jure communi resolutionibus exornas,
pluribusque praxis documentis utilem reddis. Ne tamen existimes, hoc
tantum dono, Reipublicæ, & Sapientiorum desideria placasse: altiora
expectamus, nec me latet, te plura, non solum ad jurisprudentiam, sed
& ad rem historicam pertinentia ad notata servare. Age ergo Vir om-
nium bonarum artium istudiosissime, & (pro indissolubili amicitie nos-
træ viculo exoro) nè quare suppressas quicquid tibi liberaliter concessit
Deus optimus, quem precor, ut tibi plenissimam concedat felicitatem.
Conimbr. 22. Maij 1645.

Tuus ex animo

Josephus de Abreu Bacelar.

INDEX

INDEX

TRACTATUM, ET QUÆSTIONUM HUIUS TOMI PRIMI De Jure Lusitano.

TRACTATUS I.

De gravaminibus, in quibus casibus, de Jure Patrio, illis sit locus. Quando in processu tantum: quando verò per petitionem, aut instrumentum sint interponenda, & qualiter hæc in jure, & praxi procedant?

Ad Ordin. lib. 3. tit. 20. §. 46. & multis aliis locis, in quibus de gravaminibus agitur. pag.

Quæst. 1	Quenam sententia interlocutoria dicatur?	pag. 3
Quæst. 2	An, & quando ab interlocutoria appellare liceat?	pag. 15
Quæst. 3	Quenam interlocutoria gravamen irreparabile, quanam verò reparabile producere dicatur?	pag. 16
Quæst. 4	Quenam interlocutoria vim definitiva habere dicatur?	pag. 53
Quæst. 5	In quibus casibus, de Jure Regio, sit gravamen in processu, non aliter interponendum, & quando, qualiter, & per quem debeat tale gravamen emendari, & reparari?	pag. 59
Quæst. 6	Quando, & qualiter, de Jure nostro gravamen extra processum per petitionem scilicet, vel instrumentum sit interponendum?	pag. 82

TRACTATUS II.

De Securitatibus.

Ad Ordin. lib. 5. tit. 130. & aliis locis. pag.

Quæst. 1	Quonam jure sit inventa Securitatis charta, & qualiter possit definir?	pag. 130
Quæst. 2	Quot species Securitatum in Jure Patrio inveniantur?	pag. 132
Quæst. 3	Qualis sit virtus, & effectus chartæ Securitatis, & qualiter defendat Reum, ne carceratur?	pag. 134
Quæst. 4	Quis possit concedere Securitates, de quibus agimus, & an teneatur ad condemnandum, ita ut à denegatione provocari possit?	pag. 154
Quæst. 5	Quo tempore Securitates concedi, & impetrari possint?	pag. 160
Quæst. 6	Ex quibus causis sit deneganda Securitas?	pag. 164
Quæst. 7	An Securitas incipiat valere, ubi primum ponitur Fiat, vulgo despois do passe, an vero requiratur, quod omnino expedita sit, & signata per concedentem, & sigillata in Cancellaria?	pag. 172
Quæst. 8	Ex quibus causis Securitas nulla sit, & quando, ea pronunciata nulla, sive injuste concessa, & revocanda, Reus sit carcerandus vel non?	pag. 174
Quæst. 9	Utrum confessio facta in impetratione Securitatis confessativa præjudicet impetranti ad condemnationem in causa principali?	pag. 179
Quæst. 10	In quibus casibus rumpatur, sive, ut dicitur, frangatur Securitas, & ea sic, rupta Reus carceretur?	
Quæst. 11	An qui priorem rupit, vel, ut dici solet fregit Securitatem, vel illi renunciavit, aliam, vel alias possit impetrare, & quæ debeat circa id observare?	pag. 195
Quæst. 12	An ille, qui à jure, vel ab homine pronunciatus est, ut se liberet, resideatque tanquam Affecuratus, sit in omnibus comparandus illi, qui impetravit Securitatem?	pag. 199
Quæst. 13	Quæ sit cura Judicis, Promotoris, Tabellionis, & Solicitatoris. Justitiæ circa Affecuratos?	pag. 202
Quæst. 14	Quenam aliæ specialitates in Jure nostro inveniantur circa habentes	bentes

bentes Securitatis chartas? Et quæ alia teneantur observare, Affecuratus?

- Quæst. 15 Qualiter sit exprimendum, fatendum, vel negandum delictum, cæteraque necessaria in impetratione Securitatis? ibidem
- Quæst. 16 Qualiter sint formandæ petitiones pro impetrandis Securitatibus, & an requiratur, quod de mandato petentis constet? pag. 206
- Quæst. 17 Quænam ineptæ: quænam vero sint aptæ Securitatum clausulæ? pag. 212

TRACTATUS III.

De Inquisitionibus.

Ad Ordin. lib. 1. tit. 65. §. 31. & 39. & aliis locis pag. 220

- Quæst. 1 Quot species Inquisitionum in Jure Patrio inveniantur: quia ratione inventæ: & quare Devassas appellentur. pag. 221
- Quæst. 2 In quibus casibus possit, & debeant. Jure Nostro attento, Inquisitiones generales formari? pag. 226
- Quæst. 3 In quibus casibus, & super quibusnam delictis speciales, sive particulares Inquisitiones, apud nos formari possint, & debeant? pag. 234
- Quæst. 4 Quinam Magistratus possint, & debeant formare Inquisitiones de quibus agimus? pag. 268
- Quæst. 5 Intra quod tempus debeant incipi, & terminari Inquisitiones, de quibus agimus, & quas penas incurrant iudices in eis formandis negligentes? pag. 275
- Quæst. 6 Quot testes in una Inquisitione interrogari debeant, & an maior, vel minor numerus requisitus, nullam reddat Inquisitionem? pag. 279
- Quæst. 7 Quales debeant esse testes interrogandi in Inquisitionibus? pag. 281
- Quæst. 8 An sit nulla Inquisitio formata per iudicem suspectum, incapacem, sive incompetentem? pag. 287
- Quæst. 9 An liceat iudici formare contra aliquem, specialem Inquisitionem, infamia non præcedente? pag. 298
- Quæst. 10 Qualiter, & quo tempore sint faciendæ pronuntiationes super culpis procedentibus ex Inquisitionibus, & quænam culpæ ad id sufficiant? pag. 324
- Quæst. 11 Et ultima Utrum testes interroganti in Inquisitionibus faciant fidem in iudicio plenario, itaut ex illis possit sequi condemnatio, si non repetantur? pag. 331

ADDITIONES, SIVE DECLARATIONES

Pag. 71. num. 34. in fine. Adde.

NOrandum tamen est Ordin. dicto lib. 1. tit. 16. §. 1. & dicto lib. 3. tit. 20. §. 47. videri in eisdem terminis disponere, aggravandum in processu. Sanè difficilis est nodus. Potest dici Ordin. dicto §. 47. procedere, quando à sententia definitiva proferenda in causa illa, aggravari potest; neque enim in dicto §. 47. additur conditio: si à definitiva non possit supplicari, quæ conditio exprimitur Ordin. dicto lib. 1. tit. 6. §. 8. & in ea conditione consistit ratio specialitatis, quare, scilicet, possit aggravari per petitionem, in casibus alias pertinentibus ad processum tantum, ut supra consideravimus. Vel (ut ab expertissimo, & sapientissimo Senatore accipi) intelligitur Ordin. dicto §. 47. in illis iudicibus, qui cum jam certis, & nominatis iudicibus, sibi adjunctis causam illam decidere debent. Ad Ordin. autem dicto lib. 1. tit. 16. §. 1. dici potest, specialem dispositionem continere, at super vera ratione specialitatis cogitandum est.

Pag. 79. vers. Sed dices in fine Adde.

Vel verius dici potest Senatores pro finale liberantes posse liberè iudicare, quicquid in contrarium sit interlocutoria per Senatum prolata, quam non tenentur, quando causam finaliter decidunt, quod probare videtur Ordin. lib. 1. tit. 5. §. 9. cujus tamen dispositio sic intellecta, non transit sine difficultate, quam non tollit obscurum Senatus decretum adductum à Martins à Costa sub tit. Assentos da Relação fol. mihi 143.

L I C E N C A S

DO S. OFFICIO

P Ode-se tornar a Imprimir o Livro de que se trata; e depois de impresso tornarà para se conferir, e dar Licença que corra, sem a qual não correrà Lisboa Occidental 11. de Dezembro de 1731.

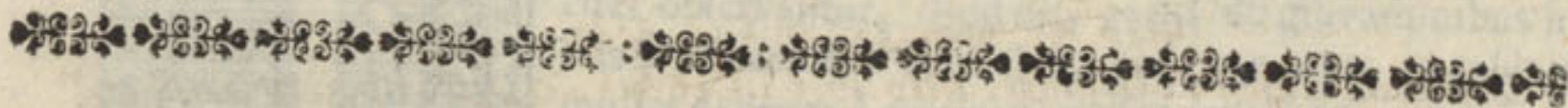
Alencastro Cunha Teyxeira Sylva Cabedo Soares

DO ORDINARIO

P Ode-se tornar a Reimprimir o Livro mencionado, mas não correrà sem nova Licença Coimbra 12. de Julho de 1735.

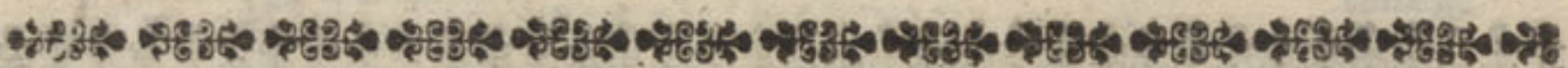
Nobre

DO PACO

Q ue se possa tornar a Imprimir vistas as Licenças do Santo Officio e Ordinario, e depois de Impresso tornara a esta Meza para se conferir e taxar e dar Licença para correr sem a qual não correrà Lisboa Occidental 18 de Agosto de 1735.

Galvão Teyxeira

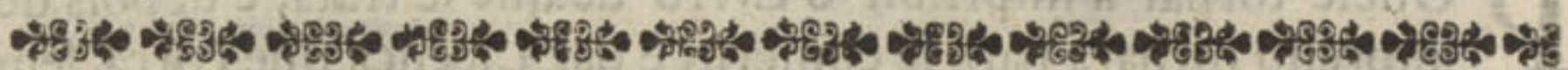

C Oharet suo originali. Conimbricæ. In Collegio Doctoris Maximi. die 12. Septembris anni 1735.

Fr. Christophorus à Cruce.

P Ode correr Coimbra em Meza de Setembro 12. de 1735.
Amaral. Paes.

P Ode correr. Coimbra 12. de Setembro de 1735.
Nobre.

Q ue possa Correr, e Taixaõ em oito sentos reis Lisboa Occidental 10. de Dezembro de 1735.

Pereyra Teixeira

DO ORDINARIO

P Ode tovar a Imprensa de Lisboa Occidental 10. de Dezembro de 1735.

DO FACO

Q ue se possa tovar a Imprensa de Lisboa Occidental 10. de Dezembro de 1735.

90 Gravamine, ut dictum est interposito intra decendium, taliter se gerere debet aggravans, ut intra aliud decendium ab interpositione computatum juxta dicta

suprà num. 85. faciat adjungi actis petitionem, quam sequenti, vel simili modo debet formare, & offerre Superiori, ad quem gravaminis cognitio pertinet.

Petição de agravo.

Diz N. da freguesia de S. Thome de Esturãos concelho de Montelongo desta Comarca de Guimaraens, que trazendo demanda per ante os juizes Ordinarios do dito Concelho contra N. sobre oitenta milreis, que o supplicante A. lhe pede, o R. veyo com huma excepção de incompetencia, que o dito juiz injustamente recebeo no que lhe fez notorio agravo, que tem o supplicante interposto pera v. m. & por quanto o dito concelho està dentro das cinco legoas desta villa de Guimaraens.

Pede a V. m. mande vir os autos pera lhe deferir a seu agravo com justiça, que receberã & merce.

Explicemus clausulas ditæ petitionis, advertendo in primis, quòd est formata pro gravamine interposito ad Correctorem, sive, ut alij vocant. Præsidentem Provinciæ, sin autem ad Senatum, vel alium Superiorem interponatur, similiter, mutatis mutandis, fomanda erit.

92 Diximus, *Que trazendo demanda, &c.* Nam casus est narrandus, & quidem fideliter, ne aliàs Advocatus petitionem faciens contrariam veritati, incurrat pœnam *Ordinat. lib. 1. tit. 6. §. 11.*

93 Sin autem casus narratus, & interlocutoria prolata fuerit de pertinentibus ad processum ex natura sua, & tamen *Ordinatio* concedat ab illa gravamen interponi, citanda erit *Ordinat.* juxta, & declarata suprà num. 72. adjiciendo, & por quanto o dito caso he de agravo conforme a *Ordenação lib. tal.*

88 Diximus *Interposto pera V. m.* quia ut suprà diximus num. 70. debet exprimi Superior ad quem, nisi excusetur hæc expressio, ut ibi. Et quamvis fortè jam sit hæc expressio facta in termino interpositionis gravaminis, & hoc sufficiat, tamen conveniens quòd est, ut in petitione dicatur.

Diximus, & o dito concelho està dentro das cinco legoas, &c. ad hoc, ut Superiori constet, posse per viam petitionis de gravamine illo cognoscere, actaque ad se advocare juxta dicta, & declarata supra num. 26. & adverto ex *Almeyda novissimè in analise cap. 39. num. 17.* sufficere, quòd aliqua pars illius territorij, in quo lis agitur sit intra quinque leucas, licet extra illas sit locus principalior, id est, caput illius territorij.

94 Oblata igitur petitionem Superiori ipse antequàm ponat decretum, vulgò *despacho*, considerat, an casus in petitione narratus sit gravaminis an verò appellationis, aut gravaminis, in processu tantum, & si ex his sit ex natura sua, an nihilominus allegetur in petitione *Ordinatio* concedens gravamen per petitionem interponi; deinde, an locus, à quo sit in-

tra quinque leucas, item, an ad eum cognitio illius gravaminis pertineat, an verò ad alium judicem. Et, si ex aliquo dictorum capitum videat, non debere cognoscere de gravamine illo, statim rejiciat petitionem, nec decretum ponat, quo acta ad se advocet. Nequè hanc rejeçio-
nem reserve ad aliud tempus, ut aliqui imperiti judices faciunt, qui debentes
hoc

hoc tempore rejicere petitionem; nihilominus decretum ponunt, vulgò *despacham que lhe venham os autos*, & post longas moras pronunciant non pertinere ad eos gravamina, vel casum non esse gravaminis: quod quidem est contra mentem legis *dict. lib. 1. tit. 6. §. 11.* jubentis, casum fideliter narrari, ut statim possit judici Superiori constare, an casus sit gravaminis; vel ipse de eo possit cognoscere, & *Ordinat. lib. 3. tit. 20. dict. §. 46.* statuentis in casu, de quo agitur, statim à principio debere judicem non recipere petitionem, nec in ea decretum ponere, ibi, *Naõ lhe seja a petição recebida, nem se mande juntar aos autos.* Quod etiam in cæteris casibus (in quibus idem statim à principio potest constare à nobis supra expressis) Legislatorem nostrum voluisse, non est dubium, ut lites amputentur *cap. Finem litibus de dol. & cont. cap. Dispendia de rescript. in 6.* Non tamen negamus in pluribus casibus infra recensendis, non posse Superiorem statim à principio rejicere petitionem imò post acta ad se advocata debere pronuntiare, non accipere cognitionem gravaminis; nam sunt plures causæ ad hanc rejectionem, quæ non possunt judici constare, nisi post acta ad se advocata, contendimus igitur solum, quod quando causæ rejectionis possunt constare ex narrativa petitionis, tunc ipsa rejicienda est, nec decretum, vulgò *despacho*, est concedendum.

96 Sin autem prædictis considerationibus adhibitis, videatur judici, petitionem recipi debere, & acta ad se advocanda, sequenti, vel simili forma pronunciat.

Despacho.

Estando por agravo, esta se junte aos autos. & me venham com repostas.

97 Posito prædicto decreto, si acta sunt, in eodem loco virtute ipsius deferuntur, sin

autem extra, scriba facit mandatum, ut transmittantur acta per scribam, sive tabellionem, apud quem sunt: quod mandatum cum ipsa petitione actis adjungitur intra decem dies à die gravaminis interpositi, ut non semel dictum remanet.

Petitione igitur actis adjuncta, scriba, 98 seu tabellio, antequam remittat acta Superiori, debet dare copiam judici, ut respondeat, partique adversæ; deinde aggravanti, ut replicet, & quilibet de jure, & factò dicat intra duos dies. Quæ licet in modo interponendi gravamen per petitionem, de quo agimus, non sint expressa, tamen ita sunt statuta pro gravaminibus per instrumentum in *Ordinat. lib. 1. dict. tit. 80. §. 11. & lib. 3. dict. tit. 74. in principio*, & videntur ex identitate rationis in gravaminibus per petitionem observanda, tam ex eo, quòd, ut paulò inferiùs dicemus, in judicio superiori non datur copia partibus, & sic convenit, quòd à judicio inferiori deferantur rationes, & allegationes partium; quam ex eo, quòd solent judices in decretis adjicere *com repostas*, & meritò; neque enim principaliter differt modus petitionis à modo aggravandi per instrumentum, nisi in eo, quòd, ut dictum est, per petitionem interponitur gravamen, quando Superior est intra quinque leucas, per instrumentum verò, quando extra illas; ergo dispositum aliàs in istis de illis quoque intelligatur ex regula *text. in l. Illud ff. ad l. Aquilam*. Ex quibus, indistincte diximus in decreto, *com repostas*, ut includatur responsio tam judicis, quàm partium, licet videamus solere dici. *Com repostas do juiz*, & cum non autem partes respondere apud pleraque judicia.

His peractis, credo tunc sequi tempus, in quo debet fieri causæ æstimatione, de qua diximus supra *numer. 75. cum sequent.* ubi probavimus non posse omiti, & diximus modum observandum in facienda hac æstimatione, & nunc addimus hoc tempore convenienter esse faciendam, aliud enim aptius ad hoc

K

non

100 non consideramus. Debet igitur ad hoc iudex adiri, ut hæc jubeat expediri, pro ut fit in appellationibus, iudici enim a quo etiam recipienti appellationem incumbit jubere hæc, & similia pertinentia ad expeditionem appellationis, ex ijs, quæ *Scaccia de appellation. quæst. 3. num. 20. & sequentib. Maranta de Ordinat. judic. 6. part. act. 2. de appellat. num. 194.* supponit *Ordinat. dict. tit. 70. & alibi sepe.*

Estimatione igitur facta sine eo, quod iudex a quo possit prohibere delationem gravaminis ad superiorem, etiam si constet, causam non excedere suam jurisdictionem, vulgò *ainda que a causa caiba em sua alçada*, acta traduntur nuntio, vulgò *a hum fiel*, qui deferat ad iudicium superius, & quamvis nulla lege sit expressum debere fideli tradi, imò in instrumentis gravaminum sit expressum, quod ipsi aggravanti tradantur in *Ordinat. lib. 3. tit. 74. §. 3.* & in appellationibus causarum civilium in *Ordinat. lib. 3. tit. 70. §. 5.* & dicemus infra tamen aliud videtur observandam in nostro casu, in quo acta propria deferuntur, & periculum est, quod ipsi parti tradantur; quod non consideratur in instrumentis, illa enim non sunt acta principalia, nec propria acta ipsius interpolationis gravaminis, sed eorum copia, & transumptum, quod idem est in appellationibus; unde cum originalia remaneant apud scribam iudicij a quo, non est periculum, quod consideratur, quando propria, & originalia acta transmittuntur. Unde aliud in illo casu, aliud in hoc existimamus, credentes in casu, de quo tractamus, debere fideli non parti acta tradi. Sin autem in eodem loco sit superior, idem scriba deferat ad eum acta.

102 Delatis igitur actis ad superiorem; illi fiunt conclusa, ut pronunciet sine eo, quod copia in illo iudicio partibus detur, ut in gravaminibus per instrumentum expressit *Ordinat. lib. 1. tit. 24. §. 6. ibi, & tanto que forem distribuidos lbe pora*

a apresentaçam, & os farão conclusos, das quais instrumentos os escriptvaens não darão vista à parte, que os trouxer, &c. agnoscit *Martins a Costa dict. tract. annot. 5. num. 23.* & merito, nam, ut hæc excusarentur, ordinavit Lex nostra, quod à iudicio a quo fuissent acta preparata cum responsionibus, & allegationibus partium. Et quamvis prædicta *Ordinatio* loquatur de gravaminibus per instrumentum ex eadem ratione, qua supra moti diximus, respondere debere partes, & de jure suo dicere coram inferiore, consequenter nunc asserimus, etiam in gravaminibus per petitionem non esse dandam copiam in iudicio superiori. Scio tamen in Senatu Brachar. praticari, quod copia detur partibus post acta pro gravamine ad Senatum delata, non tamen defendo talem stylum, quasi contra dictam *Ordinationem*.

Excipit tamen dicta *Ordinatio* unum, 103 vel duos casus. Primus est, si utraque pars consentiat ambabus copiam dari. Secundus, si pars aggravans velit adjungere actis, antequam gravamen præsentet, petitionem, in qua declaret suum gravamen, id namque illi licebit: in quo casu pars adversa, si comparuerit poterit etiam petere copiam, ut tali petitioni respondeat, de jure que suo dicat.

Cavendum tamen censeo à *Costa* ubi 104 proximè in quantum asserit, posse aggravantem adjungere in iudicio superiori certitudinem, sive scripturam, aut acta, ex quibus justificetur gravamen, nam hæc lege non caventur, unde sine illa non possumus id asserere ex *text. in leg. Illam C. de collat.* præcipuè cum contrarium sit cautum per generalitatem *dict. Ordinat. dict. lib. 1. tit. 24. §. 6.* quæ eo ipso, quod excepit aliquos casus, & inter eos illum non excepit regulæ, stare debemus ex *text. in l. Nam quod liquide §. fin. ff. de pena. leg.* Faciunt, quæ supra resolvimus *num. 53.* scilicet, non posse gravamina justificari in gradu appellationis.

Cavendum quoque à *Caminha* *tit. das allegaçoes judiciais fol. 9. vers. tanto* 105
que

que in editione antiqua, qui perperam, ibi scripsit, partibus danda esse copiam in iudicio Superiori ad allegandum de jure suo, nam loquitur contra prædictam *Ordinationem*, nisi intelligat, si ambæ partes fuerint concordēs, ut eis detur copia, ut diximus.

106 Data igitur, vel denegata actorum copia juxta supradicta, si Senatus sit, qui de gravamine cognoscere debet, & non sit iudex aliquis de Senatoribus, cui competat cognitio, sed Senatus in communi, distribuitur, & sic conclusum gravamen iudici, si autem alius sit Superior, veluti Corrector, fiunt illi acta conclusa, ut pronuntiet. Si igitur Senatui pertinet cognitio, Senator, cui distributum fuit gravamen, illud defert ad Relationem, ubi cum adjunctis super ipso pronuntiat, & non expeditur per deliberationes, ut fit in gravaminibus per instrumentum. Idemque faciunt iudices aliqui Senatores, quibus pertinet gravaminum cognitio, ut iudex Coronæ, præses Curialis criminalis non verò Civilis, iudex patrimonij Regij, & alij, qui in Relatione, non per se, debent expedire gravamina, ut dicemus infra. Sin autem alteri Superiori, non Senatui cognitio pertineat, vel si sit Senator, qui per se non in Relatione debeat expedire, & determinate gravamen, pro ut est Corrector causarum civilium, vel iudex alter non Senator, illi fit conclusum.

107 Iudex ergo, ante aliud considerat omnia, quæ supra *num. 94.* diximus, considerare debere, ut sibi constet, an rejicere debeat gravamen, quæ licet tunc debuisset considerare, tamen si omisit, vel nunc sit in alia opinione, poterit rejicere gravamen, de eoque non recipere cognitionem: Deinde de novo debet considerare aliqua capita, ex quibus non antea, sed modò tantum potest constare, gravamen esse rejiciendum, nempe si non inveniat in gravaminis interpositione factam declarationem Superioris ad quem juxta dicta, & declarata supra *num. 70.* Item, si constet causam non excedere

jurisdictionem iudicis à quo vulgo *se a causa couer na alçada do juiz* à quo juxta, dicta *num. 75.* vel si inveniat, gravamen non fuisse interpositum intra decem dies juxta dicta supra *num. 50.* quorum aliquod si inveniat, ita, vel similiter pronuntiabit.

Despacho.

*Naõ tomo conbecimento deste 108
aggravo, visto como a causa cabe
na alçada do juiz de que se ag-
grava.*

Diximus *naõ tomo*, quia firmamus exempla in Correctore; si autem Senatus sit, qui cognoscit, & iudicat clarum est, quòd debet sententia incipere. *Acordei, &c.*

Diximus *visto como a causa cabe na alçada, &c.* Quia ex hoc capite Superiorem rejicere debere gravamen, sæpe diximus, & in dicta causa rejectionis exemplum posuimus, si autem alia fuerit, illa exprimenda erit.

Non adjecimus in fine sententiæ expensarum condemnationem, nam quando Superior rejicit gravamen, & de eo non cognoscit non ipsi, sed inferiori pertinet condemnare aggravantem ad expensas retardationis, quòd expressit *Ordinat.* in suo casu *lib. 3. tit. 20. §. 46. vers. O qual juiz,* si autem de gravamine cognovit, ipse debet facere expensarum condemnationem, ut paulò inferius contra praxim adnotabimus.

Et, quamvis *Phab. 1. part. aresto 85. 110* dicat, fuisse constitutum in Supremo Senatu, debere ibi fieri expensarum condemnationem, quando aggravantes non providentur, vel quando non accipitur cognitio gravaminis, tamen, licet in primo casu illud rectè, & secundum jus sit constitutum, in secundo, scilicet, quando non accipitur cognitio gravaminis, arrestum illud non potest procedere indistinctè,

Etè, nam *Ordinat. dist. §. 46.* aperte dicit id inferiori pertinere, cui remittuntur acta, quando prædicto modo gravamen rejicitur, ut ipse inferior condemnet aggravantem secundum *Ordin. sæpè dict. §. 46.* quando rejicit gravamen Superior ex eo, quòd petitio actis post decem dies fuit adjuncta.

Sin autem Superior intellexerit, debere de gravamine cognoscere, tunc demeritis considerandum est, & si Superior intelligat judicem à quo gravamen intulisse, & aggravantem esse providendum tunc sequenti, vel simili modo formanda est sententia.

Sentença

111 *Aggravado he o aggravante pello juiz do Concelho de Monte longo em receber a excepção do Reo. Provendo em seu agravo: vistos os autos, & a materia da excepção, &c julgo que ella não he de receber, & que sem embargo della corra a causa em seus termos, & o agravado pague as custas deste agravo.*

Diximus, *Aggravado he o aggravante*, quia, ut jam dicimus, ponimus has formulas pro Correctore, nam, si Senatus judicet non est necessarium repetere, quod debeat sententia incipere per *Acordi, &c.*

Diximus, *em lhe receber, &c.* quia iste casus est gravaminis per petitionem juxta *Ordinat. lib. 3. tit. 20. §. 9.* & quia in hoc casu posuimus formulam petitionis, de qua supra sin autem alius sit gravaminis casus, ille erit exprimendus, ut patet.

Diximus tandem, *& o agravado pague as custas*, quia existimamus sic de jure esse. Quia tamen praxis videtur aliud admisisse, & plures possunt dari casus, inter quos sit facienda distinctio, ut res ista clarè procedat. Dico in primis, quòd dicta circa condemnationem expensarum in hoc casu gravaminis per petitionem habent etiam locum in gravamine per instrumentum, & è contra, nec est ratio, quæ non suadeat de uno casu ad alterum valere argumentum in hac quæstione, & materia, de qua agimus.

112 Dico secundo, quòd per viam regulæ, quando Superior cognoscit de gravamine, debet, si provideat condemnare ad expensas gravaminis adversarium, si verò

non provideat debet condemnare ipsum interponentem gravamen. Probatum ex omnibus juris principijs, secundum quæ victus victori condemnatur expensis *lib. Properandum §. Sin autem C. de judic. & in appellationibus habetur in cap. Cum appellationibus de appellat in 6. cum similibus, & in Ordinat. lib. 3. tit. 68. §. 1. 3. & 6.* & cum regulæ generales id petant, & in appellationibus id observetur, non est cur idem non dicamus in nostro casu, argumento *text. in l. Illud ff. ad leg. Aquiliam*, & in effectu id apud nos in specie, de qua agimus, existimant *Caminha sub titul. das allegaçoes judiciaes*, in editione antiqua fol. 9. vers. in forma sententiæ, quam ibi ponit, ibi, *Condemnas custas*, & fol. 14. ibi, *com custas*. Et pro hac parte videtur *Ordinatio expressa lib. 1. titul. 16. §. 13.* ubi supponitur, in instrumentis gravaminum debere fieri per Superiorem, expensarum condemnationem. Facit *Phabi arrestum 85. part. 1.* ubi dicit, sæpè fuisse constitutum in Senatu, ut in eo aggravantes, quibus non providebatur, condemnarentur ad expensas.

Contrarium tamen indistinctè, & simpliciter dixit in praxi observari *Martinez á Costa in lib. styli Domus Supplicationis annot.*

annot. 5. num. 25. ubi dicit, decisum fuisse non debere fieri in Senatu expensarum condemnationem in gravaminibus, nec addit, an saltem inferior illam facere debeat, quod aliqui contendunt. Minus clare loquitur in hac re *Barb. noster, ad Ordinat. lib. 3. tit. 67. in princip. num. 4.* ubi dicit, in his gravaminibus posse inferiorem facere expensarum condemnationem, si superior illam omisit non tamen declarat, an Superior possit, vel debeat hanc facere condemnationem, imò videtur hoc voluntati Superioris reliquere: quod in civile esset, nec jura, aut *Ordinationes*, quas dicto loco allegat in comprobationem sui dicti illud probant nullatenus, nec *Covas* allegatus tale dicit, nec colligere potui, in quibus terminis fuissent decisiones, quas allegat pro, & contra, nec quid in illis dicissimum fuisse, dicat. Ex quibus omnibus non video, quare à prædicta regula sit recedendum.

114 Neque contrarium probat *Ordinat. lib. 3. tit. 20. sæpè dicto §. 46.* ibi, *o qual juiz condemnarà o agravante nas custas, &c.* Nam, licet lex illa apertè locatur ibi de iudice inferiore, & ad eum pertinere hanc condemnationem, exprimat, tamen facillimè responderetur, casum, de quo ibi, multum dissimilem esse à nostro, nam ibi loquitur de casu, in quo superior rejicit statim à principio gravamen, nec de eo cognitionem accepit ex eo, quia invenit, petitionem non fuisse actis adjunctam intra decendum, in quo tantum casu Lex nostra inferiori remittit condemnationem expensarum retardationis, quia, scilicet, cum acta ad inferiorem remittantur, Superiorque de gravamine non cognoverit, inferiori non immeritò competit condemnare aggravantem ad expensas retardationis. At in cæteris omnibus casibus regulæ standum est suprà positæ, secundum quã iudex de causa cognoscens victum victori condènat.

Sin autem Superior non provideat in gravamine, quia, interponentem gravatum non fuisse, existimet, sequenti, vel simili forma debet suam formare sententiam.

Sentença.

Naõ he aggravado o agravante pello juiz do Concelho de Monte longo, por tanto lhe naõ dou provimento, & o condeno nas custas deste agravo.

Diximus, *& o condeno nas custas, &c.* ex dictis suprà *num. 112.* quæ hic pro repetitis habeantur.

Quibus pronunciationibus factis processus remittitur ad iudicem à quo, qui adimplet illud, in quo superior providet, & procedit in causa.

Ille tamen, qui se senserit gravatum per interlocutoriam prolatam à Superiore, poterit ab eo ad alium Superiorem aggravare, si talis sit Superior, qui protulit sententiam, ut ab eo ad alium Superiorem possit aggravari, prout Corrector Curialis causarum civilium, à quo ad Senatum provocatur à sententijs prolatis super gravaminibus ex *Ordinat. lib. 1. tit. 8. §. 9.* Item Provisor, de quo similiter exprimit *Ordinat. lib. 1. tit. 62. §. 35.* Idem praxis, & ratio admittit in Correctoribus Provinciarum, & videtur idem dicendum de cæteris inferioribus Senatui; à Senatu autem Portuensi ad Senatum Supplicationis hujusmodi gravamen per petitionem, vel instrumentum non interponitur restante *Cab. 2. part. dict. decis. 60. num. 2.*

Est tamen advertendum, quòd gravatum prædictum interponendum à sententia prolata à Superiore ad alium Superiorem, juxta suprà dicta, non semper interponendum est per illum modum, per quem fuit prius interpositum, nam si fortè fuit ad Provisorum interpositum per petitionem, si ab eo interponendum sit ad Senatum fortè existentem ultra quinque leucas, erit per instrumentum interponendum, & per contrarium.

Rursus advertendum est, quòd si contingat quòd negotium delatum ad

Superiorem per viam gravaminis ibi recipiat talem pronunciationem, ut dicenda sit definitiva vel vim definitæ habens, erit interponenda appellatio ab illo ad alium Superiorem, & si sit Senatus Portuensis ille, qui protulit sententiam, existimo, ab eo supplicandum, si causæ valor excedat illius domus jurisdictionem, vulgò *alçada*, quidquid de stylo servari dicat *Lab. 2. part. dict. decis. 60.* quæ in hoc casu non videtur posse locum habere.

119 Quid autem, si, introducto gravamine apud Superiorem per viam petitionis, ille pronunciet talem sententiam, à qua gravamen in processu tantum sit interponendum? Sanè, quando per petitionem, cum propria acta sint apud Superiorem, ibi interponetur gravamen in processu, sin autem per instrumentum difficultas datur, nam ibi interpositum gravamen nihil prodest, illa enim acta ibi remanent apud Superiorem, nec ibi interpositum gravamen deferretur unquam ad Superiorem, quando causa deferretur ad eum per appellationem, vel aliàs? Qualiter ergo se gerere debet gravatus? Sanè existimo debere ibi interponere gravamen, & petere certitudinem, in qua contineatur sententia, & qualiter ab ea interposuerit gravamen in processu, ut hanc adjungat actis principalibus, & possit gravamen illud in processu, ut dictum est, interpositum reparari, & emendari juxta modum in hoc servandum à nobis assignatum supra *quest. 5. à num. 51.* hæc enim, dicta, necessitas, & viva ratio, quæ sufficit pro lege ex *text. in cap. secundo requiris, de appellat. text. in l. Scire oportet §. sufficit ff. de excusat. tut.*

Ad calcem quæri poterat, an ille, qui gravamen interposuit, videatur illi renuntiare, si respondeat in causa principali, sed quoniam hæc quæstio magis necessaria est, quando gravamen per instrumentum interponitur, quia tunc propria acta non deferuntur, & proceditur in causa de illa agemus infra tractantes de modo aggravandi per instrumentum.

*De gravamine per instrumentum,
& praxi illud interponendi.*

Nunc transeamus ad modum interponendi gravamen per instrumentum, nam, quamvis in multis conveniat modus iste cum modo petitionis, de quò supra, attamen aliqua sunt specialia in hoc modo servanda, quæ hic oportet adnotare.

In primis igitur certum est, hoc modo interponendi gravamen utendum esse regulariter, quando superior est extra quinque leucas, ut supra *num. 26.* adnotavimus. Diximus *regulariter*, quia sunt casus, in quibus etiam extra quinque leucas aggravari tantum licet per petitionem, eos invenies ad finem hujus quæstionis, ubi omnes casus gravaminis congeremus, & per contrarium etiam, quando Superior est intra quinque leucas, potest aggravari per instrumentum, scilicet, si velit aggravans, vel si ab aliquo factò, vel præcepto judicis non incidenti in alia causa principali aggravetur, ut verius esse in rigore, diximus supra *quest. ista numer. 29. & à num. 52.*

Præterea certum quoque est, quòd sub modo interponendi gravamen per instrumentum comprehenditur etiam modus interponendi illud per chartam testimoniam nam inter gravamen per instrumentum, vel chartam testimoniam, leni nulla alia datur differentia, nisi, quòd instrumentum tunc dicitur quando, qui conficit est tabellio, charta verò, quando scriba. Quæ dicta sunt probantur apertissimè ex *Ordination. lib. 1. tit. 80. à §. 9. cum sequentibus*, ubi constat instrumenta appellari, quæ per tabellionem conficiuntur, & ex *Ordinat. lib. 1. tit. 71. §. 5. & lib. 3. tit. 1. §. 3.* quibus locis constat, scribam chartam testimoniam conficere, melior *Ordinat. lib. 3. tit. 74. in principio* ibi, *Pedir instrumento de aggravo ao taballiao, ou carta*

ta testemunhavel ao escrivam, & ita procedit *Ordinat. dict. tit. 80. §. 11. & 14.* ibi, *O taballiam, ou escrivam darà instrumento de agravo, ou carta testemunhavel*: quæ distributivè accipienda sunt, scilicet tabellio instrumentum, scriba chartam testimonialiam concedet.

122 Nequè dictis obstat *Ordinat. lib. 3. tit. 69. §. 7.* ibi, *Tomarà instrumento, ou carta testemunhavel segundo for o juiz, de que se agravar, & lib. 5. tit. 129. in principio,* ibi, *hum instrumento publico, ou carta testemunhavel, segundo for o julgador.* Ex quibus *Ordinationibus* colligi videtur, differentiam ab alio petendam, scilicet, à qualitate judicis, & sanè illi, à quibus instrumentum; & illi, à quibus charta testimonialis sit petenda, videntur expressi in *Ordinat. lib. 1. dict. tit. 80. §. 9.* ibi, *Pedir instrumento de agravo por se sentir agravado do juiz, & paulo inferior, ou carta testemunhavel dante os Corregedores, Ouvidores, Contadores, &c.*

Verum respondetur facilè, si advertamus, quod, sive per officiales, sive per iudices res ista sit regulanda, & denominanda, in idem utrumque recedit regulatio, nam coram Prætoribus, sive iudicibus tabelliones scribunt, unde vel dicamus, quod à iudice instrumentum petitur, vel quod tabellio instrumenta conficit, idem est. Coram alijs verò iudicibus, scilicet, Correctoribus, Auditoribus, Provisoribus, &c. scribæ inserviunt, non tabelliones; unde, cum illi chartas concedant, idem est, quod ab illis, vel à iudicibus, coram quibus inserviunt dicatur, concedendas chartas. Afferimus igitur, quod à qualitate scribentium officialium res ista denominatur, & ad dictas *Ordinationes* respondemus, quod ideo dixerunt, à iudicibus ordinarijs, vel forensibus petenda instrumenta, quia cum coram eis inserviant tabelliones, & hi instrumenta conficiant, illa petenda sunt. Ab alijs verò chartas, quia coram eis scribæ inserviunt, qui chartas conficiunt, non instrumenta, quæ propria sunt tabellionum. Sin

123

autem contingat, quod à tabellione petatur gravamen à sententia, vel factio Correctoris: quod passim non est admittendum, cum petenda sint gravamina ab scribis, qui coram ipso inserviunt, & sic de alijs iudicibus, ut in specie cautum est in *regimine fisci §. 35.* credimus nihilominus, denominandum instrumentum gravaminis à tabellione, non charta, à iudicis qualitate, quia ut supra diximus, propriè ab officialibus, qui scribunt, denominantur, vel instrumenta, vel charta, quod satis colligitur ab *Ordinat. lib. 2. tit. 45. §. 30.* ubi tabellio dat instrumentum ab Auditore, cum tamen si à iudice præcise denominandum esset, deberet dici charta testimonialis juxta dictam *Ordinat. tit. 80. §. 9.* ibi, *ou carta testemunhavel dante os Corregedores, Ouvidores, &c.*

Licet autem solum tabelliones conficiant instrumenta, tamen etiam est specialiter concessum scribis patrimonij regalis, ut ea conficere possint, vulgò *aos escrivans da fazenda del Rey per Ordinat. lib. 1. dict. tit. 80. §. 9.* & etiam tabellionibus æquiparantur *eodem lib. tit. 82. in rubr.*

Ex dictis colligitur primò omnes ferè Pragmaticos sine fundamento decipi, dum existimant chartam testimonialiam petendam esse in defectum concessionis instrumenti gravaminis, solent enim addere, & *senaome denegado instrumento de agravo, peço carta testemunhavel do officio do taballiam*: quod quidem cæcitate est, nam neque instrumentum denegari potest, imò illud etiam contra voluntatem iudicis tenetur concedere tabellio, & parti tradere, ut habetur *dict. tit. 80. §. 11.* & si defacto impeditur etiam de facto impeditur charta testimonialis; unde illa non subrogatur in defectum instrumenti gravaminis: quod satis probatur ex dictis *Ordinationibus.* Facit *Ordinat. lib. 1. tit. 5. §. 6.* ibi, *Aggravat per petizam, ou instrumento de agravo, ou carta testemunhavel,* ubi aperte constat, per chartam principaliter expe-

expediti, & peti gravamen, sicut per petitionem, vel instrumentum, unde non est in subsidium denegati instrumenti. Idem colligitur ex *Ordinat. eodem lib. iit. 6. §. 4.* ibi, *despacharão per tenção todos os instrumentos de agravo, & cartas testemunhavelis.* Et dici non potest, quod, si charta testimonialis esset tanquam certitudo denegati gravaminis, esset expedienda per deliberationes, vulgò *tençoens* melior *Ordinat. lib. 3. tit. 78. in princip.* ibi, *peça carta testemunhavel, ou instrumento de agravo com reposta dos officiaes.* Ex qua apertissimè constat, chartæ remedium non esse subsidiarium sed æquè principale cum instrumento gravaminis. In casu denegati gravaminis de facto, remedium est recurrere ad Rectorem justitiæ, ex *Phæbo 2. part. aresto 90.* vel ad Governatorem Portuensem, ex eadem ratione.

126 Infertur secundo, omnino cavendum esse à *Caminha sub tit. das allegaçoes judiciais in edictione antiqua fol. 14.* ibi, *& sendome denegada peço carta testemunhavel:* ex qua inepta, & nullo fundamento apposita clausula, videtur prædictum errorem habuisse originem.

127 Infertur tertio, in eundem errorem incidisse *Phæbum 2. part. dicto aresto 90.* ibi, *nem se lhe passã certidam, ou carta testemunhavel,* ubi apertè sentit, chartam testimonialem concedi, quando iudex habet apud se acta, & recusat ea tradere, ut extrahatur gravamen, in quo apertè fallitur ex dictis.

128 Infertur tandem, perperam Pragmaticos sine delectu, vel differentia ab universis iudicibus, & ab omnibus officialibus consuevisse petere instrumentum gravaminis, cum tamen illud solum petendum sit à tabellionibus, vel scribis patrimonij regalis vulgò *da fazenda*, ab alijs vero scribis Correctorum, Auditorum, Provincialium, &c. petenda sit charta testimonialis juxta dicta, & probata supra, & licèt nominis tantum error videatur, qui vitia re non solet ex *text. in leg. Insulam ff. de prescript. verbis*, tamen turpe, & indeco-

rum est ea, in quibus quotidie versamur ignorare ut, aliàs dixit *Jure Consult. relatus in leg. 2. ff. de origine juris.*

Modus autem, & tempus interponendi hujusmodi gravamen in multis concordat cum modo, & tempore gravaminis per petitionem, est enim interponendum intra decem dies juxta dicta supra *num. 50.* & coram iudice, ut supra *num. 87.* Item, quando non incidit in aliqua causa principali, sed interponitur ab aliquo præcepto, vel jussu extrajudiciali, vel facto iudicis, non statim est interponendum, sed prius allegandæ sunt judicis causæ excusantes, vel concludentes revocationem gravaminis, & sic non admittantur, vel gravamen non revocetur, tunc gravamen interponendum, juxta dicta supra *num. 55.* Debet quoquè exprimi iudex, ad quem interponitur juxta dicta, & declarata supra *num. 70.* Item debet causa æstimati modo, forma, & tempore, de quò supra *numer. 75.* & *numer. 99.* Item, si pronuncietur, aggravandum non fuisse, sed appellandum, poterit appellari, & è converso, licèt interim sint elapsi decem dies ex dictis supra *numer. 59.*

130 Illa tamen specialia observantur in hoc modo interponendi gravamen, quòd, scilicet, potest una ex duabus formis interponi, scilicet, vel per terminum in actis, faciente, scilicet, scriba in actis terminum, in quo declarat, *N. aggravasse, &c.* vel in scriptis, vulgò, *per requerimento de agravo:* quas ambas formas agnovit, *Ordinat. lib. 1. dict. tit. 80. §. 9. & tit. 6. §. 5. ibi. Nos requerimentos de agravo, ou por termo nos autos.* Et videtur primus modus propriè convenire, quando acta jam sunt formata, & rationes illius articuli, in quo aggravatur in ipsis actis discussæ. Secundus verò modus, quando gravamen non incidit in aliquam causam, super qua sint acta formata, quia per illum modum latius declaratur jus partis aggravantis, & de causa gravaminis melius constat: quod tunc magis necessarium est, cum acta non sint antea formata,

M

- M** Agis, & minus non constituunt specificas differentias. p. 47. n. 57.
 Mandatum non requiritur ad securitatem pro alio impetranda. p. 212. n. 2.
 Membri nomine, quid intelligatur? p. 263. num. 127.
 Mens potius, quam verba, est attendenda. p. 144. n. 15.
 Mensium terminus quando assignatur, quot dies quilibet mensis contineat? p. 162. à num. 11.
 Militare continet mille passus. p. 96. n. 36.

N

- N** Ox quando dicatur? p. 262. à n. 118.
 Nulliter factum, vel concessum, incipit valere, si pervenit ad casum, in quo valere potest. p. 163. num. 20.

O

- O** fficiales justitiæ auditorij Ecclesiastici non subjiciuntur inquisitionibus sæcularis, nisi super crimine ecucelus taxe salarij p. 232. num. 34.
Ordinatio lib. 3. tit. 65. in princip. intelligitur. p. 5. n. 6.
Ordinatio lib. 3. tit. 69. §. 1. ibi pela definitiva. p. 45. num. 55.
Ordinatio lib. 3. tit. 69. in principio explicatur, & ejus verba referuntur p. 55. num. 4. cum sequentibus.
Ordinatio lib. 3. tit. 20. §. 46. intelligitur, & ejus verba referuntur, & explicantur. p. 62. num. 1. cum seqq.
Ordinatio lib. 3. tit. 20. §. 9. ibi, & do que sobre as ditas excepçoens pronunciar, intelligitur. p. 72. n. 42.
Ordinatio lib. 1. tit. 6. §. 4. conciliatur cum *Ordinatione lib. 3. tit. 70. §. 8.* p. 66. num. 17. 18. & 19.
Ordinatio, quando concedit, vel prohibet gravamen interponi, de quo gravamine sit intelligenda. p. 86. n. 3. cum seqq.
Ordinatio lib. 3. tit. 20. §. 46. ibi O qual juiz condenarà o aggravante nas custas intelligitur. p. 113. num. 114.
Ordinatio lib. 5. tit. 130. §. fn. explicatur

- p. 142. num. 13.
Ordinatio lib. 5. tit. 124. §. 21. intelligitur p. 281. num. 8.
Ordinatio lib. 1. tit. 85. in fine principij. dispositionis ratio redditur. p. 282. n. 6.

P

- P** Almus ex quo pedis mensura constituitur, est latitudo palmæ. p. 97. n. 43 Et componitur ex quatuor digitis. p. 97. num. 45.
 Palmus alter dicitur dodrans, & continet novem digitos ibidem num. 44.
 Passus quinque pedes continet. p. 97. n. 40.
 Passus qualiter formari debeat ibidem n. 40. vers. Passus.
 Pater filium, & filius patrem tenetur prodere in crimine læsæ Majestatis Divinæ, vel humanæ. p. 293. n. 18. cum distinctione tamen ibi adhibita.
 Pæna ex actu nullo non incurritur p. 183. num. 14.
 Pæna incurritur ex actu nullo, quando lex effectum punire intendit. p. 183. n. 15.
 Pæna ordinaria non imponitur, quando non constat de delicto, nisi per confessionem Rei p. 184. n. 19.
 Pes ex quatuor digitis constituitur. p. 97. num. 42.
 Praxis magna est auctoritas. p. 91. n. 19.
 Praxis judicij Ecclesiastici Ulysioponensis improbatur, dum in eo solet aggravari à Vicario generali ad Senatum Archiepiscopalem. p. 106. n. 84.
 Praxis observanda in interpositione, & prosecutione gravaminis per petitionem. p. 107. n. 87. cum sequentibus.
 Praxis interponendi gravamen in processu. p. 72. à n. 49.
 Praxis revocationis gravaminum processus. p. 77. à num. 66.
 Praxis secundum quam superiores de gravaminibus cognoscentes, victum victori non condemnat ad expensas, improbatur. p. 112. n. 111. vers. diximus, & n. sequent.
 Praxis secundum quam solet peti charta testimonialis in casu denegati gravaminis, improbatur. 114. à n. 121. & p. 115. n. 125.
 Praxis secundum quam solent incarcerari Rei, non suffragante securitate negativa, si de casu formata fuit inquisitio, & pronunciata per Senatorem, correctorem, judicem

Index Rerum.

dicē foraneū, &c. improbat. p. 138. à n. 7.
Praxis secundum quam affecurati carcerantur super conformitate securitatis, improbat. p. 208. n. 2.
Praxis secundum quam profertur sententia pro affecurato, eo absente, improbat. p. 188. num. 11.
Praxis observanda, quando iudex suspectus inquirens recepit testes, & pronunciavit pag. 290. num. 10.
Præceptum de solvendo definitivæ æquiparari defenditur. pag. 11. num. 22.
Præceptum de solvendo, non est interlocutoria vim definitivæ habens p. 58. n. 17.
Præses curiales, criminalis concedere potest securitates. pag. 155. num. 1. Non tamen pro erroribus officialium iustitia, & quorum ibidem num. 2. Neque per se sine Senatu confessativam priorem in casu homicidij, ibidem. num. 3. Neque coarctatam ibidem. & p. 156. n. 5.
Præses Provinciæ, vulgo *Corregedor*, concedit securitates, ibidem n. 6. Non tamen pro culpis errorem officij p. 156. n. 7. Neque in casibus exceptis, & expressis ibi num. 8. Neque ubi præses, est curiales præses sive Domus Portuensis, ibi n. 9.
Princeps, nihil facere solet in præjudicium tertij. p. 171. n. 24.
Probatio, quæ sufficiat ad capturam decernendam sufficiens quoque est ad detinendum illum, qui sine culpa fuit incarcerationis in forma legis novissimæ §. 14. p. 328. num. 19.
Probatio requisita ad pronunciationem ad capturam, requiritur etiã ad alios mitiores pronunciationes in praxi admittas. p. 330. num. 24.
Probatio per testes facta, parte non citata nulla est. p. 311. n. 1.
Probatio resultans ex inquisitione solidior est alijs. p. 142. vers. fatemur.
Probatione semiplena tantum, contra Reum inventa, pæna arbitraria, mitior ordinaria imponitur p. 152. num. 49.
Pronunciatus à lege, vel ab homine, ut se liberet, tanquam affecuratus, an affecurato verò in omnibus comparetur. pag. 199. cum sequentibus.
Pronunciationes super culpis procedentibus ex inquisitionibus, qualiter, & quo tempore fieri debeant. p. 324. per totam quæstionem.
Pronunciatio ad capturam semper est faci-

enda, quando datur pars offensa. p. 325. n. 2. Item in delictis gravioribus, etiam si offensus non detur vi ibidem num. 4.

Pronunciatio: *Livrese N. como seguro* Non jure, sed ulu tantū fundatur. p. 328. n. 20.

Pronunciatio illa *Livrese N. ordinariamente*. Quando sit facienda. p. 329. n. 22.

Pronunciationis: *Livrese N. &c.* formula consueta improbat, & aptior traditur. p. 330. num. 23.

Pronunciationum faciendarum super culpis procedentibus, quale sit tempus ibidem num. 25.

Q

Querelæ remediū differt à gravamine. p. 2. in proæmio, & p. 89. à n. 14.

Querelæ partius offensarum scribuntur libro ad hoc deputato. p. 224. n. 13.

Qui non habet in ærecluit in corpore p. 324. n. 3.

R

Rapina est odiosior furto. p. 257. n. 84.
Resistentia pluribus modis fieri potest p. 252. n. 56.

Resistentia impune fit ministris non prostantibus insignia sua ibidem n. 57.

Resistentia fieri dicitur officiali iustitiæ, etiam post finitū officium p. 253. à n. 63.

Rector iustitiæ vulgo *Regedor*, quas inquisitiones generales formare debeat p. 233. num. 42.

Refugium iniquitatis non debet esse illud, quod ad innocentia præsidium fuit inductum. p. 114. vers. fatemur.

Representationis commodum æstimabile est. p. 32. num. 27.

Reprehenditur Petrus de Bella pertica dicens immodestè quod jura Canonicon respexere nisi ad exortionem pecuniæ. p. 37. num. 38.

Reparatio gravaminis processus, quando per quem, & quando sit facienda? p. 72. num. 50. cum sequentibus.

Revocatio gravaminis qualiter facienda, quando causa principalis multū processit, vel jam finita est, quando provisio data fuit circa gravamen p. 120. num. 149.

D. Roderici à Cunha olim Bracharensis, postea Ulyssiponensis Præsulis memoria

Index Rerum.

veneratur. p. 96. num. 35.

S

Scribens, vulgò o *Escrivente*, an sit officialis justitiæ. p. 253. n. 62.

Securitates quonam jure, & ratione sint inventæ. p. 130. à n. 1.

Securitas qualiter possit definiri. p. 132. n. 7.

Securitatum tres species in jure nostro inveniuntur. p. 133. n. 1. 2. & 3.

Securitas confessatiua quando locum habeat? p. 133. num. 4.

Securitas negativa quando locum habeat? ibidem num. 5.

Securitas negativa coarctata quando locum habeat? ibidem num. 6.

Securitas potest esse mixta, confessatiua scilicet pro aliquo crimine, & negativa pro alijs. p. 134. n. 7.

Securitas qualiter defendat Reum, non carceretur. p. 137. n. 3. p. 138. num. 5. cum pluribus sequent.

Securitas negativa valida est etiam concurrentibus circumstantijs *Ordin. lib. 5. tit. 130. §. fin. p. 140. à n. 11.*

Securitatem habens nunquam potuit incarcerari per probationem ad pronuntiationem tantum non ad pœnam sufficientem. p. 141. num. 12.

Securitas negativa valida est, etiam in opinione Pragmaticorum in casibus expressis. p. 148. à num. 26. usque ad n. 30.

Securitas negativa valida est, si impetretur Regia provisione derogante distinctione *Ordinat. dicto lib. 5. tit. 130. §. fin. p. 148. num. 32.*

Securitas confessatiua, quando amplius Reum non defendat. p. 149. & 150. à n. 34. usque ad num. 41.

Securitas negativa, quando amplius Reum non defendat. p. 151. à n. 45. usque ad n. 48.

Securitatibus se defendentes, non sunt carcerandi super conformitate. p. 152. num. 52. & p. 208. n. 2.

Securitates quis concedere possit? p. 155. cum sequentibus.

Securitas confessatiua in casu homicidij, & coarctata non conceditur, nisi prius visa inquisitione. p. 157. num. 18.

Securitates tres tantum in una causa concedi possunt, sine Regia provisione ibidem num. 19. & p. 157. n. 17.

Securitas simpliciter concessa, pro illis tantum casibus concessa intelligitur, pro quibus concedens potest concedere. p. 158. n. 20.

Securitatem, qui concedere potest, tenetur ad concedendum. p. 159. n. 25.

Securitas validè conceditur, licet concedens consanguineus sit impetratis, ibidè n. 27.

Securitas regulariter concedi potest statim post crimen commissum. p. 160. à num. 1.

Nisi casibus expressis. p. 161. n. 6. & p. 162. n. 10. & p. 163. n. 15. & 16.

Securitas defendit impetrantem, ne carceretur, ad requestum partis ante culpam formatam in specie Legis novissimæ. p. 161. n. 4.

Securitas concedi non potest ante delictum commissum ibidem n. 5.

Securitas concessa ante tempus legitimum incepit valere post tempus. p. 163. num. 17.

Securitas non denegatur propter criminis atrocitatem. p. 165. n. 1.

Securitas cum defensione, quæ propriè est contrarietas concedi non debet, ut valeat, tanquam confessatiua. p. 166. n. 8. & p. 175. n. 7.

Securitas coarctata in quibus casibus concedatur? p. 167. n. 10.

Securitas in causa civili non conceditur ibidem n. 11.

Securitatem impetrare an possit ille, qui est incarceratus. p. 168. n. 12. & 13. & 14.

Securitas non conceditur post causam judicatam, nisi in casu. p. 169. n. 19. & p. 170. n. 20.

Securitatem non prodesse in casu deflorationis Virginis decisum fuit, at contrarium verius ibidem 21. & 22.

Securitas denegatur alleganti defensionem inconcludentem. p. 171. n. 26. p. 208. n. 5.

Securitatem quartam, & ulteriorem petens, debet solvere ante aliud expensas retardationis adversario. p. 171. n. 27.

Securitas non conceditur in crimine læsæ Majestatis Divinæ, vel humanæ. p. 172. num. 30.

Securitas absentis, & sine mandato impetratur ibidem 31.

Securitas jam non defendit, nisi sit expedita, & signata, & sigillata, nisi in casibus notatis. p. 173. à n. 3. usque ad n. 5.

Securitas in quibus casibus nulla est? p. 174. n. 2. cum pluribus sequentibus.

Securitates, quando pronunciantur nullæ, an debeat Reus incarcerari. p. 176. à n. 10.

Securitas, quibus modis rumpatur. p. 186. cum sequentibus.

Se-

Index Rerum.

- Securitas quot in una causa possint impetrari. p. 196. per totam quaestionem.
- Securitati priori renunciare quis potest, & alia impetrare, etiam diversae qualitatis. p. 198. n. 14.
- Securitas ficta, quae à lege ipsa, vel à iudice pronunciante, ut Reus se liberet tamquam asecuratus conceditur, an in omnibus verae securitati comparetur? p. 199. per totam quaestionem.
- Securitatem cum defensione petens qualiter exponere debeat delictum, & defensionem allegare? p. 207. per tot. quaestionem.
- Senatus non creditur iudicare posse contra Ordinationem. p. 71. n. 39.
- Senator non potest condemnari ad penas non observatae Ordinationis, nisi per Rectorem, sive Governatorem cum quinque senatoribus. p. 71. num. 38.
- Senatus consulto Sillaniano quid cautum fit? p. 241. num. 11.
- Sententia interlocutoria. Vide verbo interlocutoria.
- Sententia, in ea parte, qua reservat jus contra tertium non auditum interlocutoria est. p. 12. num. 25.
- Sententia definiens aliquam quaestionem principalem ortam in iudicio universalis, sive generali definitiva est ibidem n. 26.
- Sententia definitiva est illa, quae causam principalem determinat, p. 13. num. 27.
- Sententia appellatione venit etiam interlocutoria, quando datur eadem, aut maior ratio. p. 36. verso facit.
- Sententiae acquiescere videtur, qui intra decendum non appellat. p. 101. num. 59.
- Stadium continet 125. passus. p. 96. n. 39.
- Stilus juri contrarius robur non habet. p. 92. num. 20.
- Stilus debet esse apertus, notorius, & non varius. p. 91. n. 21.
- Stilus in sua introductione requirit contradictorium iudicium ibidem n. 22.
- Stilus irrationabiliter introductus observandus non est ibidem n. 23.
- Stilus imperitorum refugium esse solet ibidem num. 25,
- acculare non comparentiam asecuratorum. p. 202. num. 3.
- Tabellio debet expedire, & tradere petenti instrumentum gravaminis, licet iudex prohibeat. p. 104. num. 77.
- Termino assignato ad aliquid faciendum elapso, non cessat faciendi obligatio. p. 276. num. 4.
- Testium interrogandorum in Inquisitionibus generalibus, qualis sit numerus. p. 279. n. 1. in particularibus vero. p. 280. à num. 5.
- Testes interrogati in inquisitionibus ultra numerum à lege taxatum non probant. p. 281. num. 9.
- Testium interrogandorum in inquisitionibus qualitas. Ibidem n. 1.
- Testes non inimici, ab inimicis nominati interrogari debet, & fidem faciunt. p. 283. à n. 7.
- Testes repelli non possunt in inquisitionibus ad requestum partis, quae suspicatur contra ipsum inquiri. p. 286. numer. 16.
- Testes interrogati sine partis citatione in inquisitionibus, & alijs summarijs, repeti debent parte citata, aliàs fidem non faciunt in iudicio plenario. p. 331. n. 1.
- Testium dicta non judicialia, qualiter judicialia fiant. ibidem num. 2.
- Testes, qui repeti non possunt, quia sunt demortui, vel absentes, fidem faciunt p. ultima num. 4.
- Testes Interrogati parte non citata probant contra eam, si contumax sit. p. ultima num. 5.
- Testes unus, omni exceptione maior, etiam in criminalibus semiplena probat. p. 327. num. 15.
- Textus in l. Intra utile ff. de minoribus intelligitur.* p. 26. num. 17.
- Textus in cap. Pastoralis in princ. de Appellat. intelligitur.* p. 50. num. 69.
- Textus in leg. Cives. Cod. de Appellat. intelligitur.* p. 100. num. 58.
- Textus in cap. 1. §. Sane de Censib. lib. 6. intelligitur.* p. 309. n. 29.
- Textus in Cap. Inquisitionis §. Tertia vers. & Utrum de Accusat. intelligitur.* p. 310. num. 33.
- Text. in l. 1. §. Qui quaestionem ff. de Quaestionibus intelligitur.* pag. 316. num. 52.

T

Tabelliones conficiunt instrumenta: scribæ chartas testimoniales. p. 114. num. 121.

Tabellio qualiter, & sub qua pæna debeat

Index Rerum.

V

Vicarij generales Episcoporum concedunt securitates in suo foro, at in casu consulare debent Episcopum. p. 158. num. 21. & 22.
Vicarij foranei concedunt securitates pro

illis tantum criminibus, de quibus cognoscere possunt. Ibidem num. 23.
Viatores vulgo *Caminheyros* an sint officiales justitiæ. p. 253. num. 60.
Voluntas coacta, voluntas est p. 247. numer. 27.
Utilitas materiæ ex ejus frequentia deducitur. p. 2. in Proæmio.

FINIS.

[Faint, illegible text visible through the paper, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

FINIS

